

МІСЦЕ ТЕРОРИЗМУ В СИМУЛЯТИВНИХ ПРАКТИКАХ

Олексій Миколайович ЛИТВИНОВ,

*доктор юридичних наук, професор,
заслужений працівник освіти
України, завідувач кафедри
кримінального права і кримінології
Харківського національного
університету внутрішніх справ,
відповідальний секретар
Кримінологічної асоціації України*

Однією з основних характеристик сучасного світорозуміння і світовідчуття є деконструкція реальності. Розібравшись з ілюзією, що оточує людину, створеною спільними зусиллями маскульту і мас-медіа, людина отримала єдиний світ – плоскісний, пізнаваний, оптимальний. У минулому залишилися питання дихотомії добра і зла, реальності – одновимірної, без ступіней і відтінків, конфігурацій, більш-менш продуктивної та ефективною взаємодії. Найсерйознішим чином все це позначилося і на проблемі розуміння тероризму, терористичних практик, які в сучасному світі відіграють все більшу роль у симулятивних практиках.

Тероризм більше не співвідноситься з концептуальними передумовами свого відтворення. Ця кричуща теза прямо суперечить всьому, що ми знали про формування та розгортання відповідних передумов. Зате визнання її справедливості дозволить нам досліджувати відповідні діяння з позицій ефективних змін, інформаційних сигналів в точках входу і виходу, терористичних моделей – в сенсі їх продуктивності, терористичних структур – в розрізі їх операційності. Саме в такому контексті ми формуємо першу передумову: агресивна війна в сучасному світі – це неефективно; краще взагалі не воювати. Війна новітнього часу – це якраз війна замість війни, розрахунок робиться на те, щоб не воювати, не вступати в традиційні бойові зіткнення. Продуктивною є «гібридна» війна, основу якої

складають конфлікт пропаганд, інформаційні зіткнення, економічний тиск, репутаційні ризики, включення/виключення з міжнародних коаліцій/клубів і т.д. Це війна надлишків (засобів озброєння, матеріальної частини і т.д.), війна позбавлення від баласту, чищення складів, розпродажі і уцінки, а також експериментального впровадження та презентації майбутнього асортименту озброєнь. У цьому сенсі все, що ми бачимо сьогодні в багатьох «гарячих точках» світу є тільки фарс: немає поля бою, лише образи масок, пом'ятих або сліпих ликів, образи спотворення. Там йде не війна, а спотворення світу.

Широко тиражований в цей час і такий, що щільно увійшов в сучасний дискурс, термін «стримування» (під яким розуміється сама мета «гібридної» війни) як раз апелює до симуляції – парадоксальної копії без оригіналу, образу війни замість війни традиційної, фактичної. Саме в цьому сенсі тероризм прийшов їй на зміну. Саме через це тероризм слід розглядати як катастрофічний збій в цій системі глобального стримування.

Тероризм уособлює зовсім інший тип насильства, який ми більше не можемо проаналізувати, оскільки він випадає з традиційної схеми. Це – імплізивне насильство. Воно не є результатом розширення системи; це продукт її перенасичення і стиснення на зразок зоряних систем; плід надмірного ущільнення соціального, свехурегульованості системи, надмірної перевантаженості мереж (знаннями, інформацією, меседжами) і гіпертрофії контролю, що блокує всі сигнали. Ми лише намагаємося осягнути це насильство. Поки що безуспішно, бо всі наші уявлення сфокусовані навколо систем, що розширюються. Воно не піддається розшифровці через свою недетермінованість. Воно відображає перехід в бік насичення нескінченних мереж, що поглинають і розчиняють в собі різому. Різниця проходить по осі модуляції, можливо, головному енергетичному процесі переродження системи. Мережа, що поглинула різому і викликала її смерть, не стає такою, хоча зовні і набуває її риси. Це чистої води копія без оригіналу з можливістю багаторазового імпліцирування, тобто симулякр.

Друга передумова: тероризм – це страшний привіт із минулого, повернення витісненого, повернення негативного. Навіть більше того – повернення реального. Тактика терористичної моделі полягає в тому, щоб викликати відчуття надлишку реальності і змусити саму систему обрушитись. Але як же так сталося, що реальність виявилась зайвою, її не залишилося. Мова йде про повернення іншого реального, або реального як іншого – того, що залишилося позаду, злито в архів історії, реального як вертикального, ієрархічного, конструктивного, осмисленого, на зміну якому приходить реальне як абсурдне, деструктивне, плоскісне. Тероризм у просторі соціального буття розглядається як форма його побутування, для якої характерно руйнування вихідного механізму, що забезпечує життєздатність ворожої соціальної спільності. У зазначеному контексті деструктивність реалізується на рівні девіантного відображення дійсності. Вона детермінована різними формами ідейної мотивації, цілями і завданнями соціально-політичної, націоналістичної чи релігійної боротьби в її найбільш агресивному і мілітарно-аномічному вираженні. Отже, тероризм є раптове, таке, що не вписується у площинну систему координат сучасного світопорядку відсилання у минуле, що суперечить традиційному розумінню війни як форми стримування, способу вирішення конфліктних ситуацій, останнього аргументу. Тероризм є нестриманість, воля до нав'язування власної волі, заперечення чужої думки, фактор бичування планетарного гомеостазу. В остаточному підсумку він не має ні сенсу, ні мети і не визначається реальними політичними й історичними наслідками. Але, як не парадоксально, саме тому, що він не має сенсу, він стає подією в світі все більше перенасиченому сенсами і ефективністю.

Третя передумова: у «гібридній» війні тероризм є відбитком реальності, не просто об'єктом, але подією. У цьому зв'язку Жан Бодрійяр говорить про тероризм як про пробудження події, повернення її в рамки розуміння як даності, а не технічного псевдовідбитка маніпулятивної гіперреальності, що спустошує. Цілком очевидно, що вирішення проблеми «гібридної» війни знаходиться не там, де солдати переконливо симулюють бойові дії в якійсь умовній

реальності. Це рішення знаходиться не на поверхні як річ сама в собі. Поза подією її взагалі не помітити. В такому надлишку реальності тероризм, який фактично або гіпотетично розуміється як повернення витісненого, здатний повернути нас до розуміння відмінностей між добром і злом. Тоді будь-яка подія, що виходить за рамки мейнстріму – в своєму роді тероризм: вона зачіпає, не спитавши, без санкції, насильно всмоктує в свою орбіту людей, сенси і речі. Реальному потрібна допомога нереального, щоб не перетворитися на пустелю від індиферентності суцього.

Четверта передумова: тероризм, який ми знаємо – страшний і жертковий – надлишкова реакція на байдужість. Подібна думка, увєргнута в пучину реальності, здатна змінити світ, зробивши насильство марним. Насильство не вирішує проблеми стирання кордонів відмінності, але підсилює її, викликаючи свєрхнасильство – терор, як абсолют, в якому будь-яке розрізнення стирається вже остаточно.

Точно так як і на розпачі принижених і ображених, тероризм ґрунтується на незримому розпачі привілейованих від глобалізації, на нашій власній покірності інтегральній технології, переважаючої віртуальної реальності, засиллю мереж і програм. І цей невидимий відчай – безапеляційний, адже він походить зі здійснення наших бажань. Отже, якщо тероризм виникає з надлишку реальності і його неможливого обміну, з цієї щедрості без можливості відшкодування, з примусового врегулювання конфліктів, тоді його викорінення як об'єктивного зла – повна ілюзія, оскільки тероризм у своїй абсурдності і безглуздості є засудженням і вироком, яке суспільство саме собі виносить. При цьому всі стратегії громадської безпеки є лише продовженням терору. І справжньою перемогою тероризму є занурення цивілізації в манію безпеки, тобто в завуальовану форму постійного терору (як тут не пригадати фінальну сцену четвертого сезону «Карткового будинку», де головні герої, президент США і перша леді (за сумісництвом кандидат у віце-президенти), приходять до висновку, що їм досить намагались змусити ситуацію працювати на них, варто роздавити серця громадян, посіяти хаос, який породить всеохоплюючий страх. Користуючись нагодою, вони вирішують оголосити війну

«Ісламському халіфату». «Ми не здаємося терору, ми і є терор», – зізнаються герої глядачам ...).

Помилитись з вибором стратегії – це серйозна проблема. Усі ті рухи, що роблять ставку лише на звільнення, емансипацію, відродження нації, народу, соціальної групи, мови, віри, армії, свідомості або навіть на звільнення несвідомого суб'єкта чи маси, не бачать того, що вони перебувають в тренді системи, чиїм імперативом як раз є регенерація та симуляція сенсу.